

Harold G. Koenig, Andrew J. Weaver, Pastoral Care of Older Adults. Creative Pastoral Care and Counseling. Fortress Press, Minneapolis 1998, ss. 98.

Kończący się wiek nazywany bywa okresem starzenia się społeczeństw Europy i Ameryki Północnej. Wynika to z wielu przyczyn, między innymi z wydłużania się średniej lat życia człowieka, coraz lepszej opieki medycznej, z drugiej zaś strony propagowania modelu małej rodziny, najczęściej opartej na wzorze rodzice i jedno lub dwoje dzieci. Wiele społeczeństw utraciło harmonię demograficzną i coraz częściej pisze się nawet o załamaniu zasady prostej zastępowalności. Ma to swoje daleko idące skutki w płaszczyźnie socjalnej, gospodarczej i ekonomicznej. Mówią o tym politycy, ekonomiści, artyści, pedagodzy, nauczyciele, lekarze wprowadzając konieczne zmiany strukturalne. Powstaje coraz więcej wyspecjalizowanych organizacji, których przedmiotem oddziaływań są ludzie w zaawansowanym wieku. Gerontologia staje się coraz bardziej doceniana na uczelniach medycznych.

Ze względu na lepszą opiekę zdrowotną, krótszy tydzień pracy, szybszą możliwość przejścia na emeryturę czy rentę, wydłuża się znacznie długość życia przeciętnego Polaka. Gdy zważy się na niski przyrost naturalny w ostatnich latach, to można sądzić, że krąg ludzi starych w niedługim czasie będzie stanowić znaczną grupą w polskim społeczeństwie. Sytuacja ta powinna znaleźć odzwierciedlenie w refleksji teologiczno-pastoralnej, celem przygotowania dyrektyw i programów działania dla strategii duszpasterskiej Kościoła w Polsce. Pożądana jest, więc większa aktywność i adekwatność w działalności pastoralnej. W wielu wspólnotach wierzących ludzie w starszym wieku stanowią znaczną część parafian. Winno to obligować do bardziej przemyślanych i zaplanowanych działań adresowanych do parafian w podeszłym wieku.

Autorzy omawianej publikacji za cel swojej pracy przyjęli przedstawienie praktycznych informacji i pomocy dla duchownych oraz wszystkich osób zajmujących się posługą wobec ludzi starych. Notka o autorach wskazuje, że obaj posiadają zarówno praktyczne, jak i teoretyczne przygotowanie w powyższym temacie. Adresatem w zamyśle autorów są w szczególności osoby przygotowujące się do posługi pastoralnej, prowadzący pastoralne poradnictwo indywidualne, kapelani szpitalni oraz osoby świeckie pracujące z osobami w podeszłym wieku. H. Koenig i A. Weaver swoje refleksje naukowe oparli na bazie badań empirycznych, kwestionariusza ankiety socjologicznej skierowanej do osób zaangażowanych w pracę pastoralną wśród ludzi w podeszłym wieku. Pytania zaszeregowano do trzech grup problemowych: najczęstsze oczekiwania ludzi starszych w zakresie opieki duchowej, psychologicznej, socjalnej i medycznej; niedostatki i trudności w zakresie przygotowania do świadczenia pomocy w wyżej wymienionych obszarach; dziedziny wymagające większego dowartościowania w przygotowaniu do posługi wśród osób w podeszłym wieku.

Wprowadzająca część książki zwięźle i przystępnym językiem przedstawia zmiany jakie zachodzą w organizmie osób w podeszłym wieku. Omówienie przemian z punktu medycyny i psychologii dokonujących się z upływem lat w człowieku jest nieodzowne dla zrozumienia potrzeby i form opieki pastoralnej osób starych. Uświadamia to również co człowiek w podeszłym wieku może uczynić aby wzmocnić swoje siły fizyczne i duchowe. Autorzy sugerują pewne rozwiązania zarówno skierowane na wymiar somatyczny, jak i psychiczno-duchowy. *Kluczem do psychicznej i duchowej siły ludzi w podeszłym wieku są wierzenia religijne, przemyślenia i zasady wypływające z wiary w Boga* (s. 17). Natomiast aktywność społeczna, unikanie korzystania z alkoholu i silnych środków farmakologicznych oraz odpowiednia dieta to warunki do maksymalnego komfortu fizycznego. *Duchowy wzrost jest najbardziej efektywną drogą do podtrzymania zdrowia psychicznego i fizycznego oraz posiadania radości, wigoru, chęci do życia* (s. 21). Ludzki umysł ma znaczący wpływ na ciało a władze duchowe posiadają znaczący wpływ na ludzki umysł. W konsekwencji duchowy wzrost może przyczyniać się do wsparcia i podtrzymania fizycznego zdrowia osoby wraz z upływem lat.

Autorzy podają wiele danych statystycznych związanych z chorobami występującymi najczęściej wśród osób w jesieni życia. Zagrożeniem dla osób w podeszłym wieku jest choroba Alzheimera, która niszczy sprawność mózgu człowieka ograniczając w ten sposób jego możliwości aż do śmierci włącznie. Wśród osób powyżej 65 roku życia zapada na nią w USA 5–10%, natomiast aż do 47% powyżej 85 roku życia (s. 25). Jest to znaczne wyzwanie dla rodzin chorych osób, ludzi pracujących wśród chorych w podeszłym wieku, całego systemu opieki publicznej oraz pastoralnej aktywności wspólnot wierzących. Autorzy słusznie zauważają, że opiekuni chorych, aby uniknąć syndromu wypalania się winni mieć możliwość przynajmniej dwóch popołudni wolnych od posługi choremu (s. 33). Na ten czas można skorzystać z pomocy członków różnych grup religijnych istniejących w ramach wspólnot parafialnych. Niezmiernie ważną sprawą jest organizowanie central opieki nad osobami chorymi w podeszłym wieku, aby wymieniać doświadczenia i wzajemnie się duchowo wspierać. Autorzy zamieszczają długą listę 26. programów służących wszechstron-

na pomocą człowiekowi staremu i choremu, poczynając od programu poradnictwa finansowego, sposobu odżywiania, systemu podatkowego, kończąc na programie dostarczania jedzenia do domu i domowej opiece medycznej. Równoległe do tych programów należy wymienić 16 bezpłatnych numerów telefonicznych funkcjonujących na terenie całych Stanów Zjednoczonych informujących o zakresie swoich usług. Część proponowanych usług opłacana jest przez władze stanowe, inne posiadają symboliczną opłatę, jeszcze inne są pełnopłatne przez osobę zamawiającą pomoc.

Trudnym zagadnieniem w opiece nad ludzi starymi i chorymi jest decyzja o umieszczeniu bliskiej osoby poza rodzinnym domem. Rodzi to stres i ból, zarówno dla człowieka w podeszłym wieku, jak i dla opiekującej się rodziny. Autorzy przedstawiają wiele sugestii związanych z odpowiednim wyborem miejsca dla osób w podeszłym wieku oraz rolę jaką ma do spełnienia pełniący posługę pastoralną w procesie uspokojenia sumienia osób nie mających obiektywnie możliwości samodzielnej troski o człowieka chorego w starszym wieku. (s. 43–51). Z zagadnieniem tym wiąże się bezpośrednio niepełnosprawność i zależność osób starszych od pomocy osób trzecich. Ma to swoje ściśle korelacje z depresją, alkoholem i nadużywaniem środków farmakologicznych. Zależność jest rzeczą, przed którą starsi i chorzy ludzie odczuwają największy strach, gdyż nikt nie chce być ciężarem dla drugih. Czy jest czymś niezwykłym, że niektórzy wolą raczej umrzeć niż żyć resztę życia zależnym od innych w najbardziej podstawowych czynnościach? Czy budzi zdziwienie, że ktoś starszy próbuje uśmierzyć swoich ból zależności w alkoholu i tabletkach? — pytają Autorzy publikacji. Dają wiele cennych wskazówek jak znaleźć się w takiej sytuacji, jak pomóc (s. 53–58).

Co starszy człowiek może uczynić, aby czuć się osobą użyteczną i potrzebną dla społeczności? Jak pomóc osobie w podeszłym wieku odczuwającej samotność i odizolowanie od społeczności ludzkiej? W jaki sposób wiara człowieka wpływa na sposób przeżywania chronicznej choroby? Jak pomóc starszej osobie w depresji, wewnętrznym bólu, nękanej myślami samobójczymi, pełnej strachu i niepokoju? Co można zrobić, aby osobie w podeszłym wieku chorującej na raka lub będącej w terminalnym stadium choroby nowotworowej? Autorzy książki szukają odpowiedzi na te ważne pytania. Podają wiele trafnych sugestii, niektóre z nich są uwarunkowane specyfiką Stanów Zjednoczonych. Brakuje bezpośredniego odwołania do materiału empirycznego, przytaczania wypowiedzi respondentów co znacznie ożywiłoby prowadzone rozważania i wzmocniłoby argumentacyjność przedstawianych rozwiązań pastoralnych.

Książka jest ważnym krokiem w kierunku dowartościowania duszpasterstwa ludzi w podeszłym wieku w społeczeństwie pluralistycznym postindustrialnym. Chociaż wiele sytuacji i postulatów nie można wprost przenieść na grunt duszpasterstwa w Polsce to jednak powyższa publikacja może otworzyć oczy na problemy, które w niedalekiej perspektywie będą miały wpływ na działalność pastoralną Kościoła w Polsce. Lekturą omawianej książki powinni się szczególnie zainteresować wykładowcy teologii pastoralnej w Seminariach Duchownych, kapelani szpitalni i hospicyjni oraz proboszczowie parafialni.